

ЧОРНІ

БІЛІ

*Білий Пішак (Аліса) починає
і стає Королевою за 11 ходів*

1. Аліса зустрічає Чорну Королеву 34
2. Аліса через d3 (залізниця) ходить на d4 (Круть і Верть) 59
3. Аліса зустрічає Білу Королеву (з шаллю) 76
4. Аліса ходить на d5 (крамничка, ріка, крамничка) 84
5. Аліса ходить на d6 (Гоголь-Моголь) 92
6. Аліса ходить на d7 (ліс) 109
7. Білий Кінь бере Чорного Коня 126
8. Аліса ходить на d8 (коронація) 143
9. Аліса стає Королевою 143
10. Аліса “рокірується” (бенкет) 157
11. Аліса бере Чорну Королеву і виграє партію 164

1. Чорна Королева відходить на h5 42
2. Біла Королева ходить на c4 (ловить шаль) 83
3. Біла Королева ходить на c5 (стає Вівцею) 84
4. Біла Королева відходить на f8 (залишає на полиці яйце) 91
5. Біла Королева ходить на c8 (рятуючись від Чорного Коня) 117
6. Чорний Кінь ходить на e7 127
7. Білий Кінь ходить на f5 142
8. Чорна Королева йде на e8 (“іспит”) 146
9. Королеви “рокіруються” 152
10. Біла Королева ходить на a6 (юшка) 163

DRAMATIS PERSONAE*

(Розміщення перед початком гри)

БІЛІ

Фігури

Круть

Одноріг

Вівця

Біла Королева

Білий Король

Дідусь

Білокінний Лицар-Біляк

Верть

Пішаки

Стокротка

Хтось

Устриця

Тигрова Лілея

Ружа

Устриця

Жабур

Стокротка

* Дійовці (лат.).

ЧОРНІ

Пішаки

Стокротка

Салонний Саєць

Устриця

Крихітка Лілейка

Оленя

Устриця

Кеп-Валюшник

Стокротка

Фігури

Гоголь-Моголь

Тесля

Морж

Чорна Королева

Чорний Король

Ворон

Чорнокінний Лицар-

Чорноморець

Лев

АВТОРОВА ПЕРЕДМОВА
до 6-го видання 1897 р.,
що довело загальний наклад
“Аліси” до 61-ої тисячі примірників

Оскільки шахова задача, вміщена на попередніх сторінках, декого з читачів загнала у глухий кут, певно, годилося б пояснити, що її складено за всіма правилами — якщо мати на увазі самі ходи.

Щоправда, черговості ходів чорних та білих дотримувано не так суворо, як належало б, а “рокірування” трьох Королів просто означає, що всі вони потрапляють до палацу; але кожен, хто завдасть собі клопоту порозставляти фігури і зробити зазначені ходи, впевниться, що “шах” Білому Королю на 6-му ході, втрата з боку чорних Чорного Коня на 7-му та фінальний “мат” Чорному Королю цілком відповідають законам гри.

Нові слова у вірші “Курзу-Верзу” (див. с. 25) призвели до різнобою у їхній вимові, тож, мабуть, годилося б дати пояснення і з цього приводу. У “яски” наголос падає на останній склад, а в слові “пичхали” — на передостанній.

Для цього видання, що довело загальний наклад до шістдесят однієї тисячі примірників, свіжі електротипії одержано від гравюр на дереві (їх ще ніколи не використовували для друку і вони в такому ж доброму стані, як і 1871 року, коли їх уперше вигравіювано), і книжка набуде нового життя в нових шатах. Якщо художнє оформлення цього

видання різко погіршується проти початкового, то не через несумлінність з боку автора, видавця чи друкаря.

Користуюся слушною нагодою, щоб довести до відома читачів: “Аліса для малят”^{**}, ціна якої досі дорівнювала чотирьом шилінгам, відтепер прирівнюється до звичайних одношилінгових книжок із малюнками, хоч я певен, що вона з кожного погляду (за винятком самого тексту, про який мені не випадає судити), значно вища за згадані книжки. Чотири шилінги була цілком розумна ціна для покупця з огляду на вельми відчутні первісні витрати, на які я мусив іти; та що Читацький загал фактично заявив: “На відміну від справді художньої речі, ми не даємо більше як шилінг за книжку з картинками”, то я згоден розглядати свої витрати на книжку як абсолютно збиткові й фактично не продаю її малюкам, а віддаю задарма.

Різдво 1896

* Перший український переклад “Аліси для малят”, виданої автором 1890 року в адаптованому для дітей вигляді, уже також побачив світ у нашому видавництві.

Дитя із соняшним чолом
І дива спраглим зором!
Хай все змінилося кругом
І поміж нами — гори,
Ця повість — дар мій, знаю, вмить
Тебе, мій друже, звеселить.

Твоїх не видно зір-очей,
Не чуть дзвіночка сміху,
Ти панна вже — й мене, ачей,
Забула... Але втіха
Зігріє дні мої однак,
Як ти спізнаєш казки смак.

Її почато ще давніш,
Як сонце літнє сяло,
Під сплески весел у човні
Прості слова звучали.
Ті сплески в пам'яті живуть,
Хоча літа ячать: забудь!

Ходи ж, послухай, не барись,
Допоки голос грізний
Гукне до одру — й хоч просись,
Хоч ні, вже буде пізно.
Ми діти, сиві вже нехай,
Нас спать лягати й не благай!

Довкіл мороз, сліпучий сніг,
Похмурий шал хурдиги,
А в нас — дитячий, щасний сміх,
Багаття жаром диха.
В обіймах казки не страшні
І лютої негоди дні.

*Хай тихої зажури флер
На повість ліг спроквола,
Хай сонцесяйний день помер
І літо захололо,
Та чарів казки подих зла
Не розіб'є, не подола.*

Розділ перший

ЗАДЗЕРКАЛЬНИЙ ДІМ

Одне було ясно: біле кошеня тут приший кобилі хвіст — у всьому завинило чорне. Ось уже добрих чверть години мама-кицька умивала Сніжинку (зрештою без особливих пручань із боку свого чада), і наробити шкоди, сам розумієш, Сніжинка просто не мала змоги.

А вмивали кошенят звичайно так: однією лапою Дина притискала одну з бідолашок вухом до підлоги, а другою немилосердно шатирила весь писочок, починаючи з носа: ось і тепер вона, кажу ж, трудилася в поті чола над білим кошеням, а те лежало собі сумирно, ще й силкувалося мурчати: запевне чуло, що такий гвалт лишень піде йому на користь.

Натомість чорне кошеня упорано ще вдень, тож поки Аліса, скручена бубликом у кутку великого

фотелю, сонливо буркотіла щось собі під ніс, Вуглинка затіяла бучну гру з клубком прядива, яке Аліса взялася було змотати, і качала його по долівці, аж поки розсотала геть, після чого вдарилась у гонитву за власним хвостом серед страхітливої плутанини ковтунуватого прядива, розтягнутого на килимі перед коминком.

— Ах ти, маленька шкодо! — скрикнула Аліса і, злапавши кошенья за шкірки, аби показати, що воно в неласці, не знайшла нічого ліпшого, як легенько його цмокнути. — Їй-бо, Дині слід подбати про твої манери! Еге ж, Дино, сама знаєш, слід! — додала вона якомога суворішим тоном, докірливо дивлячись на кицьку, а відтак залізла назад у фотель, прихопивши із собою кошенья з вовною, та й давай знову мотати клубок. Але робота йшла як мокре горить, бо вона ні на хвилику не переставала щебетати: то до кошеньяти, то до самої себе. Кошенья сиділо в неї на колінах святе та Боже і вдавало, ніби пильнує, як посувається справа, а то ще простягало лашку і делікатно торкалося клубка — мовляв, і раде б допомогти, та не знає як.

— А чи відаєш ти, Вуглино, що буде взавтра? — звернулася до нього Аліса. — Могла б угадати, якби виглянула зі мною вранці у вікно, але Дина якраз тебе чепурила, і тобі було ніяк. Я бачила, як хлопці збирали хмиз на ватру, а оберемком-двома, Вуглино, тут не обійдешся! Тим часом різко похолоднішало, знялася хуртовина і їм перебаранчила. Ну, та дарма, Вуглино, підемо любити на

ватру взавтра! — Тут Аліса двічі-тричі обплела ниткою кошениці шию, — просто так, аби побачити, як йому пасуватиме, — а кошеня стало виборсуватися, клубок скотився додолу і знов розсотав кілька ярдів свого прядива.

— Знаєш, Вуглинко, я була така лиха, — провадила Аліса, щойно вони повмощувались у фотелі знов, — коли угледіла, якої шкоди ти накоїла: я ладна була відчинити вікно і висадити тебе на сніг. Бо хіба ж ти не заробила, кохана моя вреднючко? Що, позичаєш у Сірка очей? Ось не перебивай мене! — Тут вона піднесла догори пальця. — Зараз я викажу всенькі твої гріхи. Перше: сьогодні вранці, поки Дина тебе вмивала, ти двічі кавкнула. Не варто відмагатися, Вуглинко: я чула на власні вуха! Га, що ти сказала? (Аліса уявляла, ніби кошеня з нею балакає.) Мамина лапка тернула очко? Що ж, сама винна: нащо було витрішки продавати?.. Нічого б не сталося, якби ти міцно стулила очі. Ну, годі вже виправдуватися, слухай далі! Друге: коли я підсунула Сніжинці блюдце з молоком, хто відтяг її за хвоста? Кажеш, мучила спрага? А звідки ти взяла, що її — ні?.. І третє: досить мені було спустити тебе з очей, як ти розсотала весь клубок!

— Он скільки, Вуглинко, в тебе гріхів — аж три! І тебе ще не скарано за жоден. Ти знаєш: усі твої покарання я “відкладаю” на середу... А що, коли б і мої отак складувано докупи? — гомоніла вона, звертаючись не так до кошениці, як до себе. — Що на мене чекало б *наприкінці року*? Гадаю, запрото-

рили б до буцегарні, далебі, що так! Або стривай... може, за кожну провину мене б лишали без обіду — тоді з настанням сумної днини мені довелось б не пообідати разів із п'ятдесят!.. Ну, я не надто б журилася! Куди краще лишитися без стількох обідів, аніж струбити їх усіх за одним прісідом!

— Чуєш, Вуглинко, як шурхотить об шибку сніг? Солодко-пресолодко, лагідно-прелагідно! Достоту, наче хтось ізнадвору обцілює вікно!.. А як ніжно цілує сніг дерева та поля! Цікаво, чи *не закоханий* він у них? А тоді повива їх затишною білою габою і, мабуть, чи не нашіптує: “Люлі-люлі, кохані, спіте, аж поки вернеться красне літечко...” А влітку, Вуглинко, пробудившись, усе вбирається в зелену обнову, і дерева та всяка билиночка пританцьовують за кожним подмухом вітровію, о, яка то розкіш! — вигукнула Аліса, заплескала в долоні й знову впустила клубок. — О, як би мені хотілося, щоб так воно й було! Бігме, восени, коли жовкне лист, гаї виглядають сонними...

— Слухай, Вуглинко, а в шахи ти граєш? Ну-ну, не смійся, золотко моє, я цілком серйозно. Бо коли ми нині грали, ти дивилася достоту, наче все розуміла... а коли я сказала: “Шах!” — аж замурчала! Що ж, Вуглинко, то був *блискучий хід*, і я б таки виграла, якби вражий кінь не втелющився між моїх фігур. Вуглинко, любя, нумо гуляти у...

Та спершу я хотів би тобі навести бодай кілька звичних Алісиних висловів з її улюбленим зачином: “Нумо гуляти...” Щойно тільки вчора один

з них викликав бурхливу суперечку з сестрою. Аліса сказала: “Нумо гуляти у королів та королев”, а сестра, велика поборниця скрупульозної точності, давай доводити, що це — на осиці кисліці, бо їхніх Величностей лише двоє, тож Аліса кінець кінцем мусила поступитися: “Гаразд, тоді ти будеш кимось одним, а я — рештою всіма”. А раз вона мало не на смерть налякала свою стару нянечку, зненацька

